

The strategic task is to establish our country as a leader in the region and increase our authority in Central Asia.

Used literature

1. President of zholdau
<https://assembly.kz/kk/media-centr/ank-v-tsifrah-infografika/memleket-basshysy-to-aevty-aza-stan-khal-yna-zholdauy-iii-ar-yndy-damy-an-zh-ne-inklyuzivti-ekonomik/>
2. Kazakhstan ekonomikasynn tsifrlany: mumkindikter men bastamalar
<https://strategy2050-kz.turbopages.org/strategy2050.kz/s/news/aza-stan-ekonomikasyny-tsifrlanuy-m-mkindikter-men-bastamalar/>
3. Inclusive economy
<https://www.mvonderland.nl/dossier/inclusive-economy>
4. Felipe and Hasan (2006) «The challenge of job creation in Asia» Asian development bank, Manila.
5. Menshikov S. Structural Crisis as a Phase in Long-Term Economic Fluctuations//
6. The Long Wave Debate.; Menshikov S.M., L.A.Klimenko. Long waves in the economy: When society changes its skin. M. – 1989.

Мемлекеттік органдар қызметінің ақпараттық ашықтығын жетілдірудегі цифрлық технологиялар

Қ.Н.Бекетова¹, А.Әмірбекқызы²

¹«Экономика және басқару» кафедрасының э.ғ.к, қауымдастырылған профессоры

²«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша 2 курс магистранты
kamar82@mail.ru, aigerym.amirbek@mail.ru

^{1,2}Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті, Қызылорда қ.

Түйіндеме: Мақалада мемлекеттік органдар қызметінің ақпараттық ашықтығын жетілдірудегі цифрлық технологиялардың рөлі туралы баяндалған. Цифрлық технологияларды дамыту ашық және қолжетімді мемлекетті құруға мүмкіндік береді. Мемлекеттік және стратегиялық бағдарламалар, ақпараттар, белгілі мерзімде атқарылған жұмыстар туралы есеп және маңызды жаңалықтар интернет-ресурстар арқылы жүзеге асырылады. Сол себепті, мемлекеттік органдар қызметінің ақпараттық ашықтығын жетілдірудегі цифрлық технологиялардың жаңа ұсыныстары анықталды. Сондай-ақ, ақпараттың ашықтығын жетілдірудегі басты мәселелер және оларды шешу жолдары қарастырылады. Ақпараттың еркіндігін арттырудағы цифрлық технологиялардың үлесі қарастырылады.

Кілт сөздер: ақпараттық ашықтық, цифрландыру, цифрлық технология, ашық үкімет, электронды үкімет, экономикалық тиімділік.

Әділ және ашық құқықтық жүйе кез келген елдің кемел болашағының тұрақты дамуының негізгі құралы. Мемлекеттің қарқынды дамуы оның халқының ақпаратқа еркін қолжетімділігімен тікелей байланысты. Дамудың бұл жолында, цифрландырудың жоғарғы қарқынын байқамау мүмкін емес. Мысалы, еліміздің «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасында цифрлық технологияларды жетілдіру халықтың әл-ауқатын арттыратындығы басты назарға алынғанын көруге болады. Бағдарламадағы ең басты мақсаттарының бірі мемлекеттік органдар қызметіндегі цифрлық трансформациялар қаралған [1].

Жалпы, «цифрландыру» сөзі мөлдір және ашық қолжетімді деген ұғымдармен етене байланысады. Цифрландыру тек ұлттық бәсекеге қабілеттілікке жетудің басты құралы ғана емес, сондай-ақ, «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын жүзеге асырудағы қоғам мен билік арасындағы байланыс құралы болып табылады. Яғни, әрбір азамат қажетті

қызметтер мен ақпараттарға кедергісіз қол жеткізе алатын болса, демек қоғамның сенімді болашағы қалыптасады. Біз азаматтардың мемлекетке және билік органдары қабылдаған шешімдеріне сенімдерін арттыра отырып, мемлекеттің егемендігін нығайтып, сенімді қоғамды қалыптастырамыз. Демек, азаматтарымыздың өздерін қызықтыратын қажетті және әлеуметтік маңызы бар ақпаратты алудың қарапайымдылығы мен қолжетімділігі мемлекеттік жүйеміздің мәдениеттілігі мен ашықтығының ең сенімді көрсеткіші болып табылады.

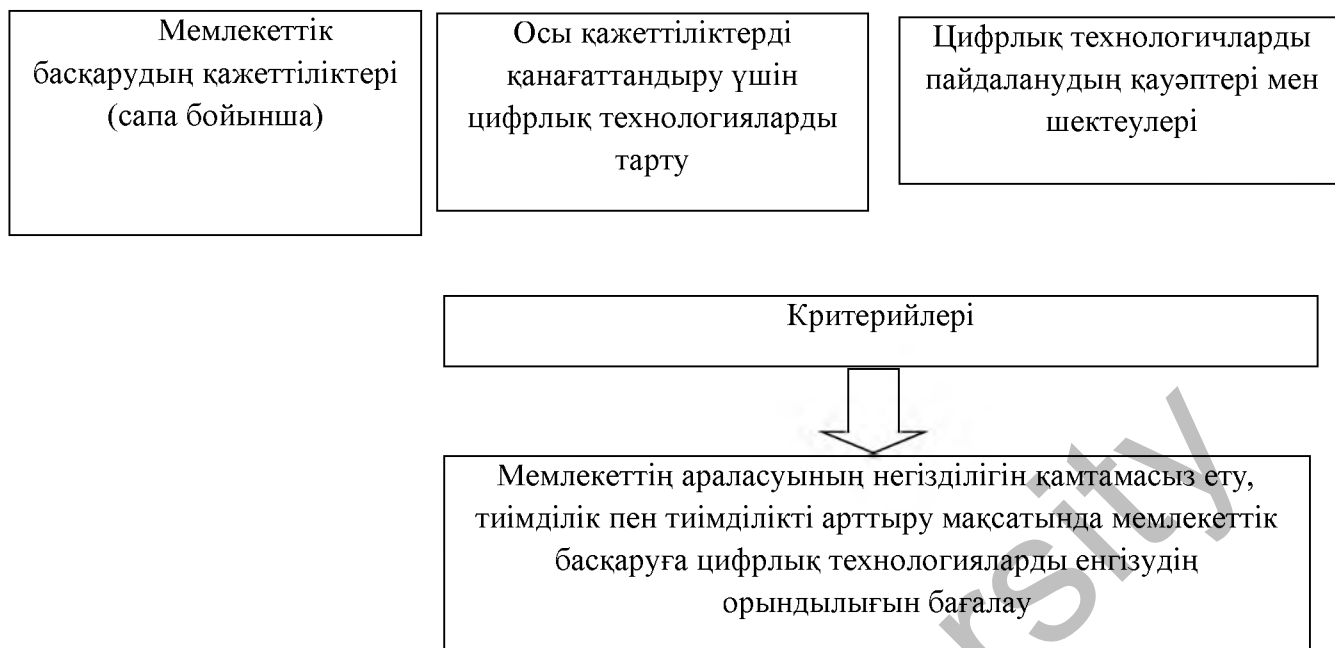
Ақпараттың ашықтығын жетілдіру жолында цифрлық технологиялардың маңызы жоғары. Озық технонологиялар қоғам мен мемлекет арасындағы сенімділіктің үздік нысаны. Дамудың озық үлгісі саналатын бұл цифрландыру түсінігі саяси-пікірталастарда сөз етіліп келе жатыр деуге болады. Бұл туралы, «Ұлт жоспары - 100 нақты қадам» бағдарламасының 94-95 қадамдарынды «Ашық үкіметті» енгізу нақты айтылған [2].

Қазіргі таңда, ақпарат жаһандық цифрлық қоғамның қатысуымен тікелей байланысты. Елімізде болған пандемия жағдайынан кейін халықтың мемлекеттік билік органдарына сенімін төмендегенін көруге болады. Дегенмен, бұның шешімі – мемлекеттік секторды басты ақпараттарына еркін қол жеткізуді жетілдіру, екі жақты байланысты орнату, билік пен халық арасындағы ынтымақтастықты арттыру. Қоғам біртіндеп цифрландыру әлеміне еніп бара жатқанын байқамау мүмкін емес. Бұл, бір жағынан жаман естілсе де, бұл, дамудың озық үлгісі. Әлеуметтік-еңбек саласы бойынша бірнеше қызметті айтуға болады. Басым көпшілігі, электронды түрде көрсетілетіні барлығына белгілі. Мысалы, ең қажетті қызметтердің бірі – бала туу бойынша жәрдемақы тағайындауды алайық. Соның ішінде, проактивті түрде аз тағайындалады. Бұның себебі, туыстық байланыстар бойынша дұрыс емес мәліметтер, мобильді азаматтар базасында телефон нөмірін тіркемеу, азаматтар тарапынан SMS-хабарламаға жауаптың бермеуі, банктік шоттардың дұрыс еместігі, мәртебесінің өзгеруі болып табылады. Яғни, мемлекет пен халық арасында еркін байланыстың дұрыс жүрмеуі. Халыққа мемлекет тарапынан көрсетілетін қызметтердің ашық әрі қолжетімді болуы әлеуметтік жағдайымыздың жақсаруының бірден-бір жолы. Мемлекеттік органдардың ақпараттық ашықтығын қамтамасыз етуге арналған басты тектіктері олардың электронды ақпараттық ресурстары болып табылады. Азаматтарының ресми ақпараттар мен қызметтерге қол жеткізуіне мүмкіндік беретін ол – әрине электронды ресурстар болып табылады. Бұндағы басты мақсат – билік пен азаматтық қоғамның ара-қатынасын қамтамасыз ету, ақпаратты жинау және талдау, талқылау және шешім қабылдау үдерісіне қоғамды тарту. Электронды үкімет – мемлекеттік органдардың ақпараттық ашықтығын дамыту жолындағы маңызды қадам [3].

Мемлекеттік ақпараттық ашық деңгейіне жетудегі басты мәселе – мемлекеттік органдардың белсенділігінің аздығы. Бұл мәселе, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында және басқаруды дамыту тұжырымдамасында көрсетілген. Мемлекеттік сектордың ашықтығын қамтамасыз ететін біртұтас мемлекеттік органның жоқтағын айта кету керек. Ақпарат және әлеуметтік даму министрлігі ашықтық бағытында мемлекеттік органдардың қызметін бағалау мәселелерімен айналысады, бірақ мемлекеттік органның ұстанымы мен стратегиялық жоспарында бұл бағытты жүзеге асыру жауапкершілігі қамтылмаған. Стратегиялық және бағдарламалық құжаттарда Серіктестік бастамасына қосылу бойынша мақсатты индикатор мен іс-шаралар жоспары жоқ ашық үкімет, бастамаға қосылу талаптарын орындамау себептеріне талдау қарастырылмаған.

Ескерілетін тағы да басты мәселе – жариялаған ақпараттардың сапасын бағалау критерийлері мен жүйесінің жоқтығы. Мемлекеттік органдар қызметінің ашықтығын бағалаудың қазіргі жүйесі сапа мәселелеріне назар аудармай, формальды параметрлерді ескереді. Нәтижесінде ашық деректер рейтингінде Қазақстан небәрі 59-орында [4].

Бұл реттер, мемлекеттік басқарудың қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін цифрлық технологияларды енгізудің критерийлерін қарастыратын болсақ:

Кесте 1. Мемлекеттік басқарудағы цифрлық технологияларды қолдану әлеуетін талдау
Ескерту: дереккөз [6].

Ең бастысы, тиімділік – цифрлық технологияларды енгізу мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыруы, басқарудың сапасын арттыру жолында қажеттіліктерді қанағаттандыруы болып табылады. Яғни, жаңа игіліктердің пайда болуына үлкен қадам ретінде түсінуге болады.

Экономикалық тиімділік – цифрлық технологияларды пайдалану арқылы мемлекеттік қаржы бөлімін реттеуде, бюджет шығындарын немесе азаматтар мен қоғам шығындарын азайтуына әкеледі деп қарастыруға болады.

Бәсекеге қабілеттілік – сыртқы тараптар белгілеген шарттар мен стандарттардың болуы. Бұған мысал ретінде, жеке секторлар немесе азаматтардың даму деңгейі мен өзара тәжірибесі негізінде көрсетілетін қызметтердің сапалылығы. Осылайша, цифрлық технологияларды енгізу, атап айтқанда қашықтан басқару үшін заттардың интернетін пайдалану мемлекеттік бақылауға балама мемлекеттік емес тетіктерді пайдалануға көшуді жеңілдетеді (1-кесте).

Жалпы, елімізді цифрландыру мәселесіне ерекше көңіл бөлініп келеді. Қазіргі уақыттағы өзекті мақсаттарымыздың бірі десек те қателеспейміз. Осыған орай, стратегиялық құжаттар және бағдарламалар қабылданып, жүзеге асырылуда. Дегенмен, бұл ретте ақпараттандыру және мемлекеттік ашықтық цифрландырудың әлі де болса бірнеше ұсыныстарды қажет етеді.

Алдымен, қоғам мен ашық үкіметтің бірыңғай тұжырымдамасын қалыптастыруды реттеу. Мемлекет пен қоғамның ашық үкімет дегенді түсінуі, осы арқылы оларды бір бағытқа бағыттауға және дамудың жаңа деңгейін беруге мүмкіндік береді. Сондақ-ақ, ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді мақсаттарды іске асыру мерзімдерін көрсете отырып, ашық үкіметтің ұлттық стратегиясын әзірлеу ұсынылады. Ашық ақпараттардың қосалқы міндетті критерийлерін нақтылау және олардың негізінде бағалау жүргізу қажет. Ақпараттардың ашықтығын жетілдірудегі цифрлық технологиялар өзектілікті, нақтылықты, тұтастықты, үйлесімділікті және қолжетімділікті қамтуы керек.

Заң жобалары мен нормативтік құқықтық актілер жобаларын ашық интернет-порталында және жобаларды қоғамдық талқылаудың талқыланғандығы туралы есеп түрінде баяндау және қоғамдық талқылау қағидаларына өзгерістер енгізу халықтың ақпаратпен еркін танысуына бірден бір жол. Сондай-ақ, белгіленген талаптар мен міндеттемелер, ұсыныстар бойынша қабылданған шешімдер туралы нақты жауап беріліп отырса ақпараттың мөлдірлілігінің артуына үлесін қосады. Әрбір азаматтың пікірі мемлекет үшін өте маңызды. Сондықтан, электронды порталда өздерінің жеке кабинетіне кіру арқылы, мемлекеттің

онлайн талқылауымен еркін таныса алу және еліміздің өз пікірлерін қалдырған азаматтарды хабардар ету талабын енгізу қажет. Мемлекеттік қызметкерлердің жедел ақпаратқа мобильді қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін жеке мобильді және электронды портфолио ақпараттық жүйесін қалыптастыру тиімді. Бұл дегеніміз, әрбір қызметкерлердің қашықтықтан жұмыс істеудің және өзекті және қажетті ақпараттармен еркін таныса алуға мүмкіндік береді. Бұл жүйе электронды технологиялар арқылы ақпараттық байланыстар мен кері байланыстар туралы нақты әрі қолжетімді болуы өте тиімді [7].

Мемлекеттік органдар web-ресурстарын жетілдіруге арналған ұсыныстар:

- мемлекеттік органлар сайттарын техникалық деңгейлі жетілдіру жұмыстарын жалғастыру;
- ақпаратты іздеу барысында қызметтер бөлімін жетілдіру;
- ақпараттарды толық, уақытылы және өзгерген уақытта жаңартылып отыруды қарастыру;
- өзекті жаңалықтарға аса мән беру, тез арада орналастыру және толық болуын қамтамасыз ету;
- күрделі ақпараттарды жеңіл тілмен немес кесте түрінде қарапайым халыққа түсінікті етуді жетілдіру;
- пікірлер, ұсыныстар және кері байланыс батырмаларын жетілдіру;
- бастысы, мемлекеттік сайттардың жылдам әрі кедергісіз жұмыс істеуін қадағалау.

Қарастырылған ұсыныстар мемлекеттік органдар қыметінің ашықтығын жетілдіруде үлкен үлесін қосады деген сенімдемін. Қазақстанда уақыттың жаһандық үрдістері мен сын-кәтерлерін ескере отырып, қызметтің барлық салаларын цифрландыруға баса назар аударылуға.

Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев азаматтарды реформалау үдерісіне тарту және мемлекеттік саясаттың өзекті мәселелері бойынша ұсыныстар мен пікірлер енгізу мақсатында Үкіметке онлайн өтініштердің заңды институтын енгізу талабын қойды. Бұл қоғам мен мемлекеттік орган арасындағы кедергілерді жойып, еркін қолжетімді ақпарат алмасуға жол ашады. Яғни, цифрлық технологиялардың еліміздің жаһандық дамуына тигізер үлсі зор.

Әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылдың 12 желтоқсанындағы №827 қаулысымен құрылған «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы. // <https://adilet.zan.kz>;
2. «100 нақты қадам» Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы. // <https://adilet.zan.kz> ;
3. Капаров С.Г. Совершенствование государственной службы в Казахстане / С.Г. Капаров. – Астана: Алем – Астана, 2010. с.185.
4. Open Data Barometer 4th edition. World Wide Web Foundation. 2017. // <https://opendatabarometer.org/4thedition> ;
5. Osborne S., Radnor Z., Strokosch K. Co-Production and the Co-Creation of Value in Public Services: A suitable case for treatment?//Public Management Review. 2016. P.639-653.
6. Цирель С. Влияние государственного вмешательства в экономику и социального неравенства на экономический рост //Вопросы экономики. 2007. №5. С.100-116.
7. Указ Президента Республики Казахстан за № 954 «О системе ежегодной оценки эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, городов республиканского значения, столицы» // <http://akorda.kz/> .